

Nr 245.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående höjda stipendier för elever vid folkskoleseminarier; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för beredande av höjda stipendier under år 1921 åt elever vid folkskoleseminarierna anvisa på *extra stat* för nämnda år ett förslagsanslag, högst 125,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde:

Höjda stipendier för elever vid folkskoleseminarier.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min under punkten 189 i bilagan åttonde huvudtiteln gjorda hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående höjda stipendier för elever vid folkskoleseminarierna, beräkna för ändamålet på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Sedan ärendet nu undergått ytterligare beredning, torde jag få ånyo anmäla detsamma.

Såsom jag i det vid förenämnda statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1920 omförmälde, har skolöverstyrelsen i skrivelse den 30 augusti 1919 gjort framställning om förslag till riksdagen att för beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna anvisa dels på extra stat för nämnda

år 1921 ett reservationsanslag av 290,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1920 ett reservationsanslag av 136,000 kronor.

Överstyrelsen erinrar därvid först i korthet om stipendiefrågans föregående behandling samt om det viktigaste av nu gällande bestämmelser rörande utdelningen av stipendier till seminarieelever:

Redan i det betänkande och förslag till förändrad organisation av folkskoleseminarierna m. m., som den 20 december 1911 avgavs av folkundervisningskommittén, framhölls, att anslaget till stipendier åt elever vid rikets folkskoleseminarier i förhållande till antalet elever år 1910 var ungefär lika stort eller till och med något lägre än år 1866. Sistnämnda år utdelades nämligen i stipendier 45,000 kronor eller 59 kronor i medeltal för varje närvarande elev och år 1910 93,750 kronor, motsvarande 58 kronor för varje närvarande elev eller 66 kronor för varje stipendiat. Med hänsyn till föreliggande omständigheter ansåg sig kommittén böra föreslå, att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande av en sådan ökning av det till stipendier för seminarieelever utgående anslaget, att stipendiebeloppen måtte uppgå till i medeltal 200 kronor för varje behövande elev.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 april 1913 anförde föredragande departementschefen, att goda skäl syntes tala för en höjning av stipendierna till det belopp, som av kommittén föreslagits, men att han det oaktat och uteslutande av statsfinansiella skäl icke ansåg sig kunna förorda en så stor ökning av stipendieanslaget, som skulle erfordras för genomförande av kommitténs förslag. Med hänsyn därtill förordade han en höjning av det å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier för seminarieelever med 100,000 kronor, vilken höjning skulle möjliggöra en ökning av stipendiebeloppen till omkring 130 kronor för varje behövande elev.

I anledning härav anförde riksdagen, att, ehuru riksdagen icke ville förneka, att de av kommittén anförda skälen för stipendiebeloppens höjande vore beaktansvärda, riksdagen dock hölle före, att en fördubbling av stipendiebeloppen, såsom i propositionen föreslagits, innebure mer än som kunde anses av förhållandena påkallat, och funne en höjning av nämnda belopp med omkring 50 procent eller till omkring 100 kronor vara det högsta, som för det dåvarande kunde ifrågakomma.

Genom 1913 års riksdags beslut fastställdes det i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier för seminarieelever till 150,225 kronor, med vilket belopp nämnda anslag sedermera till och med år 1918 årligen utgått. Ur ifrågavarande anslag hava medel anvisats till stipendier för eleverna i de på ordinarie stat uppehållna seminarieklasserna samt i studentkurserna vid seminarierna i Stockholm och Växjö. För eleverna i studentkurserna vid seminarierna i Strängnäs och Kalmar och i de parallellavdelningar, som efter hand inrättats, hava stipendier, enligt samma beräkningsgrunder som för nyssnämnda elever, anvisats från det anslag, som årligen beviljats å extra stat för sagda avdelningars uppehållande.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1918 års riksdag, att det behövliga beloppet till stipendier åt elever vid parallellavdelningarna i Uppsala, Lund och Falun skulle överföras till ordinarie stat och att i anledning därav det å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier för seminarieelever skulle från och med år 1919 ökas med 28,800 kronor till 179,025 kronor.

Nya bestämmelser rörande utdelningen av stipendier till seminarieelever hava av

Kungl. Maj:t utfärdats den 14 juli 1916, och hava vid dessa bestämmelser avfattning de önskemål härutinnan, som uttalades såväl i förutberörda yttrande av departementschefen som av 1913 års riksdag, blivit så långt möjligt beaktade. Med stöd av dessa bestämmelser har överstyrelsen dessutom meddelat anvisningar rörande de uppgifter, som skola bifogas framställning om behovet av stipendiemedel. Varje elev, som anser sig vara i behov av stipendium, har att inlämna ansökan enligt fastställt formulär med uppgifter om föräldrarnas ålder, yrke och ekonomiska ställning, antalet syskon, egna tillgångar, skulder och livförsäkring, kostnaden för resa mellan hemorten och seminariestaden m. m. Sedan dessa uppgifter granskats av seminariets rektor, undergå de ytterligare granskning inom överstyrelsen, som i sista hand beslutar rörande beloppet av det anslag, som skall tillkomma varje seminarium, samt rörande antalet av de elever vid varje seminarium, till vilka stipendier anses böra utgå. Därest överstyrelsen finner anmäld elev icke böra komma i åtnjutande av stipendium, meddelas uppgift därom.

Här beskrivna anordningar för stipendiemedlens fördelning torde kunna anses medföra största möjliga trygghet för att stipendieunderstöden komma att tilldelas blott verkligt behövande elever.

Därefter uttalar överstyrelsen såsom sin mening, att även om den höjning av stipendiebeloppen, som vid seminariereformens genomförande år 1913 beviljades, innebar en avsevärd förbättring, det dock ligger i sakens natur, att de utgående stipendiebeloppen under nu rådande dyrtid måste anses vara alldeles för låga och ej kunna fylla de med dessa stipendier avsedda ändamål. Till stöd för denna sin uppfattning åberopar överstyrelsen till en början dels de dryga utbildningskostnaderna för seminariieleverna, dels ock de stora studieskulder, med vilka de från seminarierna utgående eleverna numera i allmänhet äro belastade:

Såväl genom de uppgifter, som lämnas i folkskoleseminariernas årsredogörelser, som genom vad överstyrelsen i övrigt har sig bekant, har stegringen i elevernas studieskostnader fortskridit så långt, att denna stegring måste anses medföra mycket allvarliga olägenheter. En given följd av den stora ökningen av levnadskostnaderna blir, att studieskulder för folkskollärarna bliva avsevärt större än förut.

För att i här berörda avseenden kunna få en mera tillförlitlig uppfattning av förhållandena vid de olika seminarierna har överstyrelsen under sistlidna vårtermin infordrat uppgifter från dessa seminarier angående den beräknade totalkostnaden för utbildningen vid seminariet, angående de utexaminerade elevernas studieskulder samt angående elevernas levnadsförhållanden.

En sammanställning av de inkomna uppgifterna giver vid handen, att utbildningskostnaden för en manlig elev kan beräknas till omkring 5,300 kronor och för en kvinnlig elev till omkring 4,500 kronor.

Härav följer också, att de utexaminerade elevernas studieskulder i avsevärd grad vuxit.

Enligt ovannämnda uppgifter skulle de nu från seminarierna utgående manliga elevernas studieskulder kunna uppskattas till i medeltal 4,287 kronor för elev, därav i medeltal 3,468 kronor sådan skuld, för vilken ränta skall betalas. Motsvarande belopp av studieskulder för kvinnliga elever äro 2,952 kronor, respektive 2,441 kronor.

Beträffande frågan om de utgående seminarieelevernas studieskulder anser sig överstyrelsen i detta sammanhang böra erinra, att från och med år 1919 möjlighet finnes för seminariernas elever att erhålla räntefria lån ur det av riksdagen beviljade reservationsanslaget till räntefria studielån m. m. Denna fördel kan dock komma blott ett mycket ringa antal seminarieelever till del. Av årets anslag hava sådana lån tilldelats 7 manliga och 6 kvinnliga elever. Därjämte hava 5 ynglingar och 10 flickor, vilka uppgivit sig ämna söka inträde vid seminarium, erhållit lån ur nämnda anslag.

Vidare öfvermåler överstyrelsen det ogynnsamma inflytande, som seminarieelevernas svaga ekonomi under dyrtiden haft på deras hälsotillstånd:

Trots de stora utgifter, som seminarieeleverna på de senare åren fått vidkännas för sin utbildning för lärarkallet, hava dock ett flertal av dem måst inskränka sig till en så låg levnadsstandard, som i flera fall inverkat skadligt på deras hälsa och arbetsförmåga. De dåliga näringsförhållanden, under vilka många seminarieelever de senaste åren arbetat, stå givetvis till en del i samband med den allmänna knapphet på livsmedel, som rått i vårt land, men helt visst är den svaga ekonomin hos flertalet elever den väsentliga orsaken till att de ej kunnat ordna sina levnadsförhållanden på annat sätt, än att dyrtiden för många medfört sjukdomar och minskad arbetsförmåga samt i enskilda fall till och med tvingat till avbrytande av studierna.

Ytterligare fäster överstyrelsen uppmärksamheten på den minskning i antalet inträdessökande vid folkskoleseminarierna, som under senaste åren inträtt, samt på den stora lärarbristen vid folkskolorna, som för närvarande förefinnes:

Med hänsyn till vad överstyrelsen i det föregående anført, är det knappast förvånansvärt, att den fortgående minskningen i antalet inträdessökande vid folkskoleseminarierna gått så långt, att denna minskning numera måste anses innebära en allvarlig fara för lärarkårens rekrytering.

En översikt av antalet inträdessökande samt vid prövningen godkända elever i första klassen vid statens folkskoleseminarier för de senaste sju åren meddelas i bifogad tabellbilaga. Av denna tabell framgår, att antalet inträdessökande, särskilt vid de manliga seminarierna, under senare åren minskats i anmärkningsvärd grad. År 1913 var antalet inträdessökande till första klassen vid de manliga seminarierna 805 och antalet i prövningen godkända 433. Av dessa måste 114 avvisas på grund av bristande utrymme. Vid motsvarande prövning vårterminen 1917 anmälde sig 342 inträdessökande. Av dessa kunde alla godkända eller 250 intagas. Med då befintliga utrymmen vid ifrågavarande seminarier skulle omkring 350 elever kunnat mottagas i första klassen. Vid vissa seminarier var minskningen i antalet inträdessökande vårterminen 1917 så stor, att antalet av dem, som efter vederbörlig prövning med tillbörligt beaktande av i gällande seminariestadga fastställda inträdesfordringar kunde antagas som elever vid dessa seminarier, betydligt understeg det antal, för vilket utrymme fanns.

I fråga om seminarierna för kvinnliga elever var antalet godkända inträdessökande allt fortfarande tillräckligt för att fylla alla lediga platser utom vid seminariet

i Falun. Men även vid dessa seminarier hade antalet inträdessökande i avsevärd grad minskats.

På av överstyrelsen gjord framställning medgav Kungl. Maj:t den 27 juli 1917, att förnyad inträdesprövning finge, utan hinder av vad i § 32 av gällande seminariestadga säges om inträdesprövning, vid början av höstterminen 1917 anställas vid de statens folkskoleseminarier, där detta av överstyrelsen prövades lämpligt. Jämlikt överstyrelsens beslut anordnades sådan prövning vid alla seminarier för manliga elever utom de i Linköping och Lund samt dessutom vid seminariet i Falun. Vid dessa prövningar godkändes och intogos bland 102 inträdessökande ytterligare 29 manliga och 11 kvinnliga elever i första klassen.

Vårterminen 1918 var antalet inträdessökande till första klassen vid de manliga seminarierna 362. Av dessa godkändes vid inträdesprövningen 221, och alla dessa intogos i första klassen. Vid de kvinnliga seminarierna var antalet inträdessökande till första klassen vid samma tillfälle 381. Av dessa godkändes vid prövningen 225, och 181 intogos i första klassen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande anordnades även vid början av höstterminen 1918 förnyad inträdesprövning vid alla seminarier för manliga elever utom de i Linköping och Lund samt vid seminariet i Umeå. Vid denna prövning godkändes och intogos bland 147 inträdessökande ytterligare 74 manliga och 20 kvinnliga elever i första klassen.

Vad beträffar år 1919 var antalet manliga inträdessökande till första klassen vid slutet av vårterminen 418. Av dessa blevo 285 godkända och intagna i första klassen.

Vid de kvinnliga seminarierna, däri inräknat den ena av de båda parallellavdelningarna i första klassen vid seminariet i Luleå, i vilken avdelning jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 april 1919 kvinnliga elever må mottagas, var antalet inträdessökande till första klassen vid samma tillfälle 417. Av dessa godkändes 244 vid prövningen, och 190 intogos i första klassen.

Även vid början av höstterminen 1919 har förnyad inträdesprövning anordnats vid seminarierna i Uppsala, Falun, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand och Umeå.

Som synes har antalet inträdessökande såväl vid de manliga som vid de kvinnliga seminarierna stigit något under de två sista åren. Med hänsyn till att nya parallellavdelningar vid början av höstterminen 1918 inrättades vid seminarierna i Karlstad och Umeå samt vid början av höstterminen 1919 vid seminariet i Linköping, är denna stegring av antalet inträdessökande relativt sett ytterst obetydlig. Ökningen av antalet intagna elever vid de manliga seminarierna torde i avsevärd mån bero på att man under nu rådande brist på väl kvalificerade inträdessökande och med hänsyn till det stora behovet av nya lärarkrafter vid landets skolor ej ansett sig kunna i önskvärd grad uppehålla de fastställda inträdesfordringarna.

Även om de i rätt avsevärd grad höjda inträdesfordringarna vid seminarierna i viss mån hava bidragit till minskad tillströmning av inträdessökande, torde man med tämligen stor visshet kunna uttala, att den förnämsta orsaken till minskningen är att söka i de rådande ekonomiska förhållandena. Dels möter det allt för stora svårigheter för ynglingar och unga kvinnor ur de samhällsklasser, som i allmänhet rekrytera våra seminarier, att under rådande dyrtid skaffa medel till sitt underhåll under studietiden, dels hava avlöningarna på andra banor, för vilka det ej fordras någon med avsevärda kostnader förenad utbildning, under de senare åren stigit i så hög grad, att folkskollärarnas avlöningsförmåner, även med den nu inträdda höjningen, ej verka vidare lockande. Tvivelsutan medverkar härvid ock i viss mån den omständigheten, att elev-

stipendierna med penningvärdets fortgående minskning allt mindre kunna bereda obemedlade elever någon verklig hjälp. Visserligen torde man måhända kunna vänta, att då den nya löneregleringen för lärarna fått verka några år, antalet inträdessökande till folkskoleseminarierna kommer att stiga något. Men om den nu rådande dyrtiden fortfar, torde det vara att befara, att tillströmningen av väl kvalificerade inträdessökande ej kommer att motsvara det behov, som folkundervisningens fortgående utveckling kräver, såvitt inga särskilda åtgärder vidtagas för att underlätta seminarieelevernas ekonomiska ställning.

Det är en allmänt känd sak, att sedan länge stor brist råder på vederbörligen utbildade lärare för de egentliga folkskolorna. En anledning till det alltjämt stegrade behovet av lärarkrafter är den livliga verksamhet på folkskoleväsendets område, som på många håll gjort sig gällande och som bland annat medfört inrättandet av ett avsevärt antal nya lärartjänster. Härtill kommer att, sedan vid 1918 års riksdag lärarnas lönefråga fått sin lösning, ett betydligt antal lärare blir behövt för att ersätta den mängd av överåriga lärare, vilka i avvaktan på lönefrågans lösning och därmed pensionsbeloppens ökning kvarstått å sina befattningar utöver normal avgångstid.

För att avhjälpa den rådande lärarbristen hava under de senare åren seminarierna i Uppsala, Falun, Lund och Göteborg utvidgats till dubbelseminarier, varjämte ettåriga seminariekurser för studenter inrättats vid seminarierna i Stockholm, Strängnäs, Växjö och Kalmar. Jämlikt 1918 års riksdags beslut hava även seminarierna i Karlstad och Umeå börjat utvidgas till dubbelseminarier med parallellavdelningar i första klassen från och med höstterminen 1918. Därjämte kommer även seminariet i Linköping att utvidgas till dubbelseminarium med parallellavdelningar i första klassen från och med höstterminen 1919. Det ligger i öppen dag, att alla dessa åtgärder för lärarbehovets tillgodoseende komma att i huvudsak förfela sitt ändamål, om seminarierna på grund av rådande förhållanden icke kunna erhålla tillräckligt antal för lärarutbildning dugliga inträdessökande, så att de olika avdelningarna och kurserna kunna behörigen fyllas.

Till ytterligare belysning av den föreliggande frågan erinrar överstyrelsen, dels att staten även i andra fall lämnar avsevärda understöd åt elever vid vissa läroanstalter, och anför såsom exempel stipendierna åt elever vid folkhögskolor och lantmannaskolor samt vid post- och trafikalev-kurser, dels att stipendier av högre belopp utgå till seminarieelever i vissa främmande länder. Härom yttrar överstyrelsen:

Elev, som vid folkhögskola eller lantmannaskola deltagit i kurs om 20 veckors längd, har under de senare åren i regel kunnat påräkna 125 kronor i stipendium, om han varit obemedlad, och 75 kronor, om han varit mindre bemedlad. För läsår om 38 veckor motsvara dessa stipendiebelopp respektive 237 kronor 50 öre och 142 kronor 50 öre. Sedan har emellertid 1918 års riksdag på grund av penningvärdets fall beslutat höja dessa stipendier, så att vid nämnda läroanstalter från och med år 1919 obemedlad elev kan erhålla 35 kronor och mindre bemedlad elev 20 kronor för varje läsmånad, vilka belopp för läsår om 38 veckor motsvara respektive 332 kronor 50 öre och 190 kronor.

Detta gäller dock elever vid sådana skolor, som ej lämna direkt utbildning för statstjänst.

Då fråga är om utbildning för statstjänst, utgå i vissa fall rätt betydliga bidrag. Under utbildningen av posttjänstemän av högre grad, vilken utbildning kräver en sammanlagd tid av omkring två år, åtnjuta eleverna under den teoretiska kursen, som pågår 3 1/2 månad, 4 kronor 50 öre för dag. Under den praktiska utbildningskursen, som omfattar en tid av ett år, uppbär manlig elev 180 kronor och kvinnlig elev 150 kronor i månaden. Eleverna i utbildningskursen för tjänstemän av högre grad vid statens järnvägars trafikavdelning åtnjuta ungefär motsvarande förmåner.

Aven om deltagarna i post- och trafikelevkurserna under den sista delen av sin utbildningstid kunna anses uträtta åtskilligt för vederbörande verk nyttigt arbete, torde de förmåner, som tillkomma samtliga elever i dessa kurser, oberoende av förmögenhetsförhållanden, från ekonomisk synpunkt vara mera värda och verka mera lockande än de till enbart obemedlade och mindre bemedlade seminarieelever utgående stipendierna. Till den utbildningskurs för posttjänstemän av högre grad, som började i augusti år 1919, voro också omkring 500 aspiranter anmälda, under det att blott 150 kunde vinna inträde i kursen.

Dessutom vill överstyrelsen erinra om att redan före den nuvarande dyrtiden seminarieeleverna i flera främmande kulturländer åtnjöto vida större understöd under studietiden än som hittills varit fallet i vårt land. Så t. ex. erhöilo då i en del länder de av seminariernas elever, som ej bodde fritt i internat, stipendier till belopp varierande mellan 300 och 400 kronor.

Vad överstyrelsen sålunda anfört rörande behovet av höjda stipendier för folkskoleseminariernas elever sammanfattar överstyrelsen på följande sätt:

Av vad här anförts synes det överstyrelsen uppenbart, att en avsevärd höjning av seminarieelevernas stipendier är av behovet synnerligen påkallad. En sådan höjning erfordras såväl för att med hänsyn till penningvärdets sjunkande bringa stipendiebeloppen till samma relativa nivå, som de hade före kristiden, och därmed bidraga till att göra det för eleverna möjligt att utan allt för betungande skuldsättning så kunna ordna sina levnadsförhållanden, att deras hälsa och arbetskraft ej äventyras, som ock för att i möjligaste mån medverka till att tillräckligt antal väl kvalificerade inträdessökande erhållas.

Beträffande storleken av den höjning i stipendiebeloppen, som nu borde ifrågakomma, yttrar överstyrelsen:

Om ifrågavarande stipendier under nuvarande förhållanden skola kunna bli till verklig hjälp för behövande lärjungar och bidraga till att locka sökande till seminarierna, torde, såsom redan antytts, stipendiebeloppen böra väsentligen höjas. Som förut är nämnt, föreslog folkundervisningskommittén en höjning av stipendieunderstöden till i medeltal 200 kronor för behövande elev. Med den oerhörda minskning i penningvärdet, som sedan dess ägt rum, anser sig överstyrelsen ej kunna stanna vid detta belopp utan vill för sin del förorda en höjning till i medeltal 300 kronor för behövande elev.

I fråga om den tid, från vilken de höjda stipendiebeloppen borde utgå, uttalar skolöverstyrelsen, att ehuru det från flera synpunkter skulle vara önskvärt, att en höjning av stipendiebeloppen kunde utverkas redan från och med vårterminen 1920, överstyrelsen ansåge sig ej kunna förorda

detta med hänsyn till de stora kostnader, som därav skulle bli en följd. Däremot ville överstyrelsen särskilt framhålla betydelsen av att stipendierna kunde höjas från och med höstterminen 1920, enär det eljest kunde vara fara värt, att antalet inträdessökande allt fortfarande komme att bli otillräckligt.

Slutligen redogör överstyrelsen för de kostnader en höjning av seminarieelevernas stipendier, på sätt överstyrelsen föreslagit, skulle medföra.

För vårterminen 1919 tilldelades åt ialles 1,463 elever stipendium med i medeltal 66 kronor för varje stipendiat. Med hänsyn därtill att antalet parallellavdelningar under höstterminen 1920 enligt överstyrelsens förslag blir 8 mer än under vårterminen 1919, torde man för höstterminen 1920 kunna räkna med 1,620 stipendiat, inberäknat eleverna i studentkurser och parallellavdelningar. En förhöjning av stipendiebeloppen från i medeltal 66 kronor till i medeltal 150 kronor för termin skulle alltså för höstterminen 1920 medföra en ökad kostnad av 136,080 kronor eller avrundat 136,000 kronor.

För år 1920 har riksdagen, såsom nämnts, bestämt det ordinarie anslaget till stipendier åt seminarieelever till 179,025 kronor. Stipendierna i de avdelningar, som skulle åtnjuta understöd ur detta anslag, voro vårterminen 1919 1,371. Om antalet stipendiat i samma avdelningar under år 1921 antages bli 1,395, skulle var och en av dem ur sagda anslag erhålla i medeltal för året 128 kronor i stipendium. För att varje elev skulle få 300 kronor för år, erfordras alltså en ökning av anslaget med $172 \times 1,395 = 239,940$ kronor eller avrundat 240,000 kronor. I annat sammanhang har överstyrelsen gjort hemställan om anslag för år 1920 till stipendier åt elever i studentkurser och parallellavdelningar. I denna hemställan beräknas stipendiebeloppen efter samma grund, som tidigare följts vid beviljande av anslag till stipendier åt elever i sådana kurser och avdelningar. Uppenbarligen bör den höjning av stipendiebeloppen, som kan bli beviljad för elever, som åtnjuta stipendier ur det ordinarie anslaget, också komma elever i studentkurser och parallellavdelningar till del. För att ej göra kostnadsberäkningarna under sagda och här förevarande punkter beroende av varandra, anser överstyrelsen lämpligast att i detta sammanhang taga i beräkning de för höjning av sistnämnda elevers stipendier behövliga medlen. I framställningen rörande studentkurser och parallellavdelningar beräknas för elevstipendier under år 1921 följande belopp, nämligen vid seminarierna i Linköping 6,000 kronor, i Skara 3,600 kronor, i Strängnäs 2,500 kronor, i Kalmar 2,500 kronor, i Karlstad 8,400 kronor, i Umeå 8,400 kronor och i Luleå 7,200 kronor eller tillsammans 38,600 kronor. Om man beräknar 20 stipendiat i vardera av 14 klasser vårterminen 1921 och i vardera av 18 klasser höstterminen 1921, skulle för tillfällig höjning av dessa elevers stipendier med 172 kronor årligen erfordras ytterligare 55,040 kronor. Med hänsyn till att antalet elever i här avsedda parallellavdelningar ej kan beräknas bli lika stort som under normala förhållanden, torde sistnämnda belopp kunna minskas till 50,000 kronor.

Enligt överstyrelsens här framlagda förslag skulle alltså seminarieelevernas stipendier för höstterminen 1920 samt för vårterminen och höstterminen 1921 höjas till i medeltal 150 kronor för termin. Den härav föranledda särskilda kostnaden skulle för höstterminen 1920 uppgå till 136,000 kronor. För år 1921 skulle den särskilda kostnaden belöpa sig till 290,000 kronor, därav 50,000 kronor för höjning av stipen-

dierna i studentkurser och parallellavdelningar. För här ifrågavarande ändamål skulle alltså erfordras ett sammanlagt belopp av 426.000 kronor.

En så stor höjning av seminarielävernas stipendier, som här sättes i fråga, skulle givetvis under normala förhållanden kunna ge anledning till tvekan. Det är emellertid överstyrelsens bestämda mening, att under nu rådande kristid en verkligt betydande höjning av stipendierna måste komma till stånd för att bereda eleverna erforderlig lättnad i studiekostnaderna. I annat fall är det fara värt, att kostnaden för utbildningen till folkskollärare verkar allt för avskräckande på ynglingar och unga kvinnor med häg och fallenhet för lärarkallet.

Då den föreslagna höjningen av stipendiebeloppen närmast är påkallad av särskilt rådande förhållanden och till icke oväsentlig del är att jämföra med de ökade kostnader, som kristiden på olika områden framkallat, anser sig överstyrelsen böra föreslå, att härför erforderligt anslag i vad avser år 1921 uppföres å extra stat. Det för år 1920 behövlige anslaget torde böra uppföras å tilläggsstat för sagda år.

Vid skolöverstyrelsens skrivelse var fogad en tabellbilaga rörande antalet inträdessökande godkända elever i första klassen vid folkskoleseminarierna läsåren 1913—1914, till och med 1916—1917, vårterminen och höstterminen 1918 samt vårterminen 1919.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av det föregående beviljade 1913 års riksdag till stipendier åt seminarieläver ett ordinarie anslag av 150,225 kronor. Detta anslag var beräknat efter ett stipendiebelopp för år av i medeltal 100 kronor för varje elev. Sedermera överförde 1918 års riksdag till ordinarie stat det belopp, som var erforderligt för stipendier åt elever i parallellavdelningarna vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Lund och Falun och som förut varit upptaget på extra stat, samt höjde med anledning härav det ordinarie anslaget till stipendier åt folkskoleseminariernas elever till 179,025 kronor. Denna höjning av anslaget innebar således ingen ökning av stipendiebeloppen för eleverna. Det synes mig emellertid nödvändigt, att en sådan ökning nu kommer till stånd.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att sagda ökning skulle så bestämmas, att stipendiebeloppen för år kunde beräknas till i medeltal 300 kronor för varje behövande elev. Som skäl härför har överstyrelsen huvudsakligen angivit dels det sjunkna penningvärdet, dels ock behovet att erhålla tillräckligt antal väl kvalificerade inträdessökande vid folkskoleseminarierna. Vad överstyrelsen i sådant avseende anfört är utan tvivel värt beaktande. Jag anser dock, att försök nu bör göras med ett mindre belopp än det av överstyrelsen ifrågasatta, och föreslår en ökning av de årliga stipendiebeloppen till i medeltal 200 kronor per elev. Enligt överstyrelsens uppgifter skulle man kunna för år 1921 beräkna hela antalet stipendiat till 1,715, vadan ett belopp av sammanlagt 343,000 kronor skulle för ändamålet

vara erforderligt. Av detta belopp finnes att tillgå dels det nuvarande ordinarie anslaget å 179,025 kronor, dels ock, under förutsättning av bifall till Kungl. Maj:ts under punkten 192 i årets statsverksproposition gjorda förslag angående studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m., ett beräknat belopp till stipendier åt elever vid nämnda kurser och avdelningar av 38,600 kronor. För stipendiernas höjande på förberörda sätt skulle således ett särskilt anslag å 125,375 kronor vara behöfvligt, vilket dock torde kunna avrundas nedåt till 125,000 kronor. Detta anslag torde lämpligen böra i riksstaten uppföras på extra stat för år 1921 samt erhålla karaktären av förslagsanslag, högst det nämnda beloppet.

Överstyrelsen har hemställt, att höjningen av stipendiebeloppen måtte få inträda med höstterminen 1920 och att ett för sådant ändamål erforderligt anslag uppfördes på tilläggsstat för nämnda år. Denna hemställan anser jag mig icke böra biträda.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av höjda stipendier under år 1921 åt elever vid folkskoleseminarierna anvisa på *extra stat* för nämnda år ett förslagsanslag, högst 125,000 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan blev av Hans Maj:t Konungen bifallen; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.
